

Марченко І.В.

здобувач PhD

Federation Internationale de Football Association

Marchenko Ivan

Federation Internationale de Football Association

ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПОВОЄННИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ

RECONSTRUCTION AND POST-WAR ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE: CHALLENGES AND STRATEGIC PRIORITIES

У статті розкрито ключові виклики та стратегічні пріоритети післявоєнного економічного відновлення України в умовах глибоких соціально-економічних потрясінь, спричинених повномасштабною війною. Проаналізовано масштаби руйнувань інфраструктури, втрати людського та інтелектуального капіталу, погіршення макроекономічних показників та загальну дестабілізацію економічного середовища. Обґрунтовано необхідність формування нової економічної моделі, заснованої на засадах сталого розвитку, інноваційності, енергоефективності та екологічної безпеки. Окреслено стратегічні пріоритети відновлення та післявоєнного економічного розвитку України. Особливу увагу приділено концепції «зеленого» відновлення як основи для формування довготривалого, конкурентоспроможного та соціально орієнтованого розвитку держави. Зроблено висновок про необхідність комплексного, науково обґрунтованого підходу до формування політики відновлення, яка забезпечить гнучку адаптацію України до сучасних викликів та сприятиме її інтеграції у глобальний економічний простір.

Ключові слова: відновлення, повоєнний економічний розвиток, «зелене відновлення», модернізація інфраструктури, розвиток людського капіталу, сталий розвиток.

The article reveals the key challenges and strategic priorities of the post-war economic recovery of Ukraine in the conditions of deep socio-economic shocks caused by a full-scale war. The scale of destruction of infrastructure, loss of human and intellectual capital, deterioration of macroeconomic indicators and general destabilization of the economic environment are analyzed. The necessity of forming a new economic model based on the principles of sustainable development, innovation, energy efficiency and environmental safety has been substantiated. Strategic priorities of restoration and post-war economic development of Ukraine are outlined. It is determined that it is important to focus on measures that will attract investment, modernize key sectors and create a favorable environment for business and citizens. For sustainable development of the country, it is necessary to introduce systemic changes that will increase the competitiveness of the economy, contribute to innovative growth and social well-being. In the light of new geopolitical realities and European integration directions, it is precisely the clearly defined strategic guidelines that will become the key to an effective state policy that can provide flexible adaptation to constant challenges and global trends. Particular attention is paid to the concept of "green" recovery as the basis for the formation of long-term, competitive and socially oriented development of the state. It has been substantiated that the strategic guidelines for the post-war economic recovery of Ukraine should be based on the principles of sustainable, innovative and inclusive development, which involves not only the physical reconstruction of the destroyed infrastructure, but also the formation of a new economic model capable of responding flexibly to the challenges of modernity. The conclusion is made about the need for a comprehensive, scientifically grounded approach to the formation of recovery policy, which will ensure flexible adaptation of Ukraine to modern challenges and promote its integration into the global economic space.

Keywords: recovery, post-war economic development, "green" recovery, infrastructure modernization, human capital development, sustainable development.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення спричинило глибокі соціально-економічні потрясіння, що значно вплинули на функціонування економіки. Руйнування інфраструктури, втрата людського та інтелектуального капіталу,

погіршення макроекономічних показників, зростання дефіциту державного бюджету, скорочення експортних можливостей та загальна дестабілізація економічного середовища суттєво ускладнюють перспективи економічного відновлення та

вимагають переосмислення традиційних підходів до формування державної економічної політики. На цьому етапі надзвичайно важливо не лише ліквідувати наслідки руйнувань, а й сформувати якісно нову архітектуру національної економіки, спираючись на принципи сталого розвитку, інноваційності, забезпечення економічної безпеки, екологічної збалансованості та соціальної орієнтованості. Важливим є врахування сучасних глобальних трендів, зокрема переходу до цифрової економіки, зеленої трансформації, розширення можливостей міжнародної співпраці та зростання ролі людського капіталу. Виходячи із вище означеного, актуалізуються питання визначення стратегічних пріоритетів післявоєнного економічного відновлення України на засадах інклюзивного та інноваційного розвитку, що, в свою чергу, сприятиме інтеграції до глобального економічного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика повоєнного економічного розвитку України знаходить своє відображення в працях таких науковців як Бородіна О.А. [1], Войтович Л. М. [3], Дука А. П. [4], Ємець В. В. [5], Орел Ю. Л. [10], Охріменко О.О. [11], Штефан Н. М. [14] та ін. Проте, з огляду на масштаби руйнувань, економічні втрати та потребу у відновленні практично всіх секторів постає завдання не лише фізичного відновлення інфраструктури, а й формування нової моделі розвитку, орієнтованої на стійкість, енергоефективність, інноваційність та екологічну безпеку, що зумовлює необхідність подальшого дослідження означеної проблематики.

Метою статті є обґрунтування стратегічних пріоритетів післявоєнного економічного розвитку України в умовах динамічності економічного середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Війна спричинила значні збитки для економіки України, охоплюючи втрати житлового фонду, транспортної та соціальної інфраструктури, а також у промисловому та аграрному секторах. Руйнуються виробничі потужності, втрачаються важливі економічні ресурси, знижується зайнятість населення, спостерігається відтік людського капіталу та фінансових ресурсів [8, с. 21]. Масштаб руйнувань суттєво вплинув на функціонування ключових галузей та створив серйозні виклики для подальшого відновлення країни. Глибокий аналіз завданих збитків є необхідною умовою для розробки стратегічних підходів до ефективної реконструкції та сталого розвитку у післявоєнний період (рис. 1).

Бачимо, що загальні збитки мають виражену регіональну нерівномірність, зосереджуючись переважно на прифронтових областях та регіонах з безпосереднім кордоном із РФ або виходом до моря, які складають понад 90% загальних прямих втрат. Особливо значні втрати зафіксовані в енергетичному секторі, транспортній інфраструктурі, об'єктах соціального призначення та на підприємствах, що свідчить про широкий спектр руйнувань інфраструктури та потребує комплексного підходу до відновлення та розробки відповідних стратегій подальшого розвитку.

На кінець 2024 року загальні потреби України на відновлення та відбудову протягом наступного

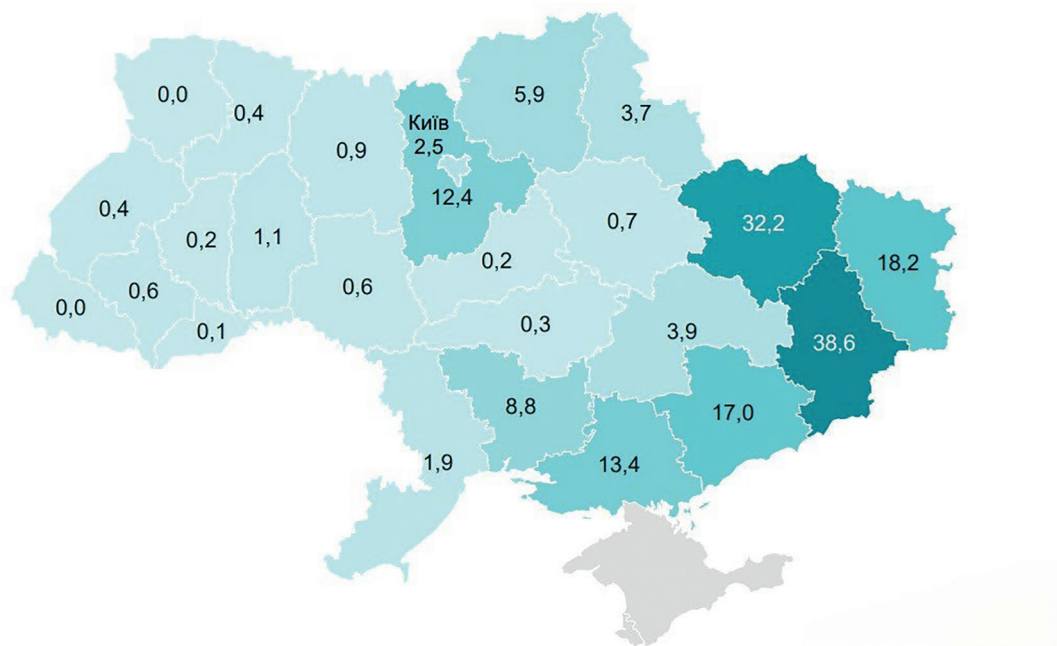

Рис. 1. Розподіл прямих втрат за областями, \$ млрд

Джерело: [6, с. 5]

десятиліття оцінюються в майже 524 млрд доларів США, що більш ніж у 2,8 разу перевищує прогнозований номінальний ВВП країни на цей період. Такий масштаб обумовлений як тривалим характером воєнних руйнувань, так і необхідністю впровадження нових, енергоефективних, інклюзивних та стійких до зовнішніх впливів стандартів (рис. 2). Збільшення потреб порівняно з попередніми оцінками пояснюється як посиленням руйнувань, так і інфляційним тиском, зростанням вартості страхування та підвищеними витратами на розчищення завалів. Основне навантаження у відбудові припадає на регіони, які зазнали найглибших руйнувань – Донецьку, Харківську, Запорізьку, Луганську та Херсонську області. У цьому контексті реалізація стратегії відновлення повинна передбачати переорієнтацію економічної політики на зелене, інноваційне та інклюзивне зростання.

Формування та успішне впровадження стратегії відновлення України в післявоєнний період вимагають ґрунтовного наукового дослідження та врахування реальних викликів і особливостей економічного розвитку, які склалися до початку війни та загострилися під час бойових дій. Зокрема, таких як:

- дисбаланс у структурі виробництва та експорту, що характеризується домінуванням низькотехнологічних та сировинних секторів;
- застосування енерго- та ресурсомістких моделей виробництва та споживання;

- концентрація власності та недостатній рівень конкуренції на ринку;
- відсутність дієвих інструментів для накопичення капіталу та залучення інвестицій;
- значна міграція населення, особливо серед молоді;
- нерівномірність соціально-економічного розвитку регіонів, зокрема відсутність стратегічних підходів до розвитку сільських територій [10, с. 10].

З огляду на це, погоджуємось із Л. М. Войтович та М. В. Федик, що при формуванні стратегії повоєнного відновлення економіки України важливо виокремити ключові напрямки, спрямовані на забезпечення сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності, інтеграцію в європейський економічний простір та покращення добробуту населення. Зокрема це:

- залучення міжнародних інвестицій, що є критично важливим для модернізації промисловості, аграрного сектору, ІТ та медицини, а також для впровадження інноваційних технологій;
- створення сприятливого інвестиційного клімату через покращення правової захисту інвесторів, оптимізацію регуляторних процедур, підтримку прозорості та громадського контролю;
- відновлення критичної інфраструктури (житло, енергетика, транспорт, освіта, медицина) з урахуванням сучасних екологічних стандартів та впровадження зелених технологій;

Рис. 2. Потреби України на відновлення в розрізі секторів відповідно до RDNA4, млрд дол. США

Джерело: складено автором за даними [9]

– реконструкція промислового сектору, активізація міжнародної співпраці та підтримка ключових галузей економіки.

– забезпечення енергетичної незалежності через розвиток відновлюваних джерел енергії, диверсифікацію ресурсів та модернізацію комунального енергопостачання.

– збереження та розвиток трудових ресурсів як базового чинника економічного зростання, що потребує відповідних заходів для повернення та утримання робочої сили [3].

Відповідно, післявоєнне відновлення України потребує комплексного підходу, що включає не лише швидке відновлення зруйнованих об'єктів, а й визначення стратегічних напрямів подальшого розвитку економіки. Важливо сфокусуватися на заходах, які сприятимуть залученню інвестицій, модернізації ключових секторів та створенню сприятливого середовища для бізнесу

та громадян. Проте сама реконструкція – це лише частина великого завдання. Для сталого розвитку країни необхідно впровадити системні зміни, які підвищуватимуть конкурентоспроможність економіки, сприятимуть інноваційному зростанню та соціальному добробуту. У світлі нових геополітичних реалій та євроінтеграційних напрямів саме чітко окреслені стратегічні орієнтири стануть ключем до ефективної політики держави, здатної забезпечити гнучку адаптацію до постійних викликів та глобальних тенденцій (рис. 3).

Виходячи із вище означеного, важливою концепцією післявоєнної трансформації має стати зелене (стале) відновлення України, що інтегрує економічний розвиток із збереженням природного середовища та підвищенням якості життя [14]. Вона відкриває можливість закласти основу для майбутнього сталого та інноваційного зростання країни. У межах цієї концепції виділяють

Рис. 3. Стратегічні пріоритети відновлення та післявоєнного економічного розвитку України

Джерело: складено автором за даними [1; 2; 4; 11–13]

дві моделі (рис. 4): амбітну – яка має на меті кліматично нейтральну економіку, декарбонізацію та розвиток циркулярної економіки, та прагматичну – що фокусується на «озелененні» процесів відновлення для запобігання довгостроковим екологічним ризикам і забезпеченні сталості ключових стратегічних ініціатив [7, с. 3–5]. Обидві моделі передбачають інтеграцію екологічних критеріїв у державну політику, формування зелених інвестицій та створення сприятливих умов для інновацій у пріоритетних секторах, що відповідає загальній меті – відбудовувати краще і зеленіше.

В цілому, в умовах післявоєнної відбудови перед Україною постає комплекс завдань, спрямованих на відновлення економіки з урахуванням її попередніх викликів та нових реалій. Формування ефективної економічної політики є ключовим фактором для забезпечення стабільного розвитку країни, підвищення її конкурентоспроможності та соціальної згуртованості. Визначення пріоритетів цієї політики має базуватися на комплексному підході, який враховує потреби як

економічної, так і соціальної сфер, а також збереження довкілля. Саме такі головні пріоритети визначає В.В. Ємець, як основу післявоєнної трансформації. Зокрема це:

- забезпечення сталого та довгострокового економічного зростання, яке буде збалансованим за ключовими напрямками – розвиток ринків товарів, капіталу, інвестицій та трудових ресурсів;
- створення умов для сталого соціального розвитку, що базується на справедливому розподілі доходів та забезпеченні рівного доступу різних соціальних груп до базових громадських благ;
- інтеграція екологічних аспектів в економічну діяльність, спрямована на збереження природної середовища та формування безпечного та комфортного простору для життя та роботи населення [5, с. 52].

Узагальнюючи, слід зазначити, що стратегічні орієнтири післявоєнного економічного відновлення України мають ґрунтуватися на засадах сталого, інноваційного та інклюзивного розвитку, що передбачає не лише фізичну реконструкцію

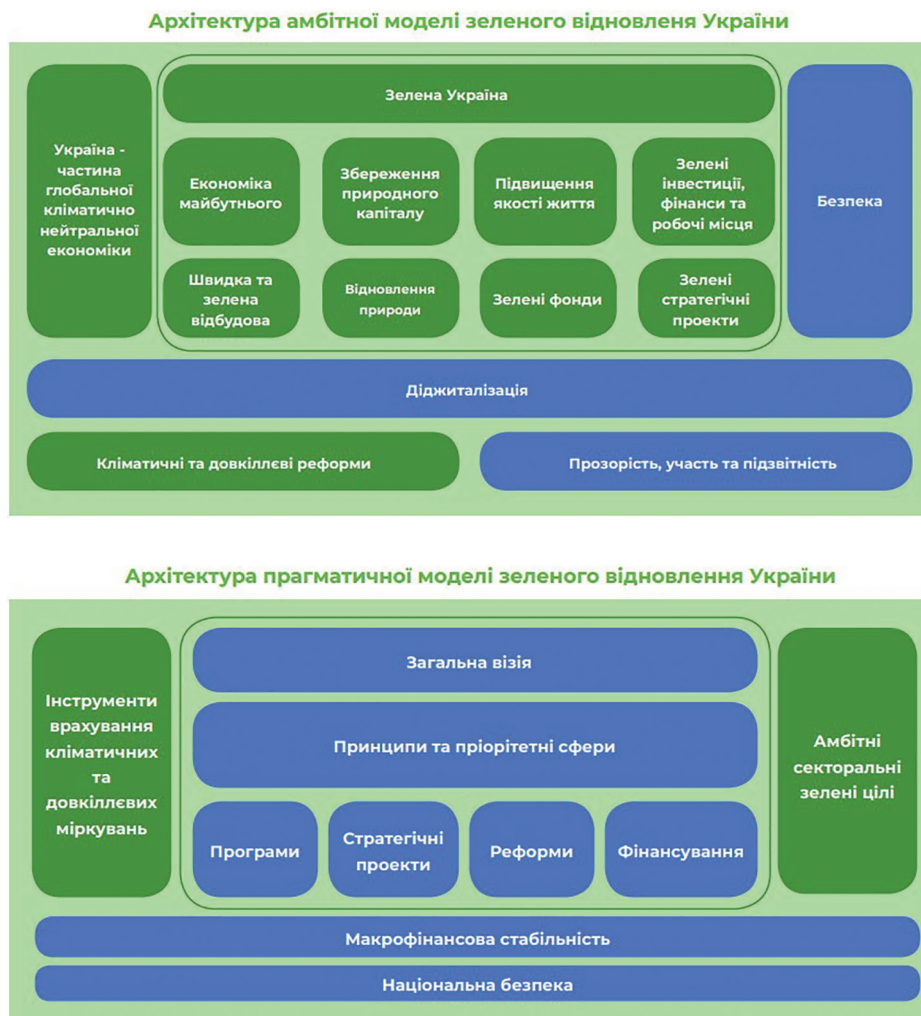

Рис. 4. Моделі зеленого відновлення України

Джерело: [7, с. 4–5]

зруйнованої інфраструктури, а й формування нової економічної моделі, здатної гнучко реагувати на виклики сучасності. В умовах глобальної трансформації та динамічності безпекового середовища надзвичайної актуальності набуває інтеграція екологічних принципів у державну політику, залучення інвестицій, розвиток людського капіталу та цифровізація ключових секторів. Такий підхід дозволить не лише забезпечити ефективне відновлення, а й закласти основи для довгострокового зростання, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та її гармонійної інтеграції до європейського та глобального економічного простору.

Висновки з проведеного дослідження. Повномасштабна війна в Україні спричинила масштабні соціально-економічні потрясіння, які істотно підірвали національну економіку, призвели до руйнування виробничої інфраструктури, зменшення обсягів людського та фінансового капіталу, поглиблення бюджетного дефіциту та спричинили регрес у ключових галузях. Ці виклики актуалізували потребу в переосмисленні засад державної економічної політики та формуванні нової парадигми післявоєнного розвитку, заснованої на засадах інноваційності, енергоефективності, екологічної безпеки та соціальної інклюзивності.

Дослідження показують, що українська економіка ще до початку війни мала структурні дисбаланси – від високої залежності від сировинного експорту до низького рівня інвестиційної

привабливості та технологічної модернізації. Тому післявоєнне відновлення має спиратися на усунення цих диспропорцій і модернізацію економіки шляхом стимулювання високотехнологічних секторів, розвитку людського капіталу, підтримки інноваційного підприємництва та діджиталізації.

Особливої актуальності набуває концепція зеленого відновлення, що передбачає інтеграцію екологічних пріоритетів у всі сфери господарської діяльності. Такий підхід дозволить не лише зменшити негативні наслідки війни для довкілля, а й зробити економіку більш стійкою до зовнішніх шоків, підвищити її ефективність та привабливість для міжнародних партнерів. У цьому контексті ключовими стають перехід до відновлюваних джерел енергії, декарбонізація виробництва, розвиток циркулярної економіки, а також впровадження ESG-принципів (екологічне, соціальне та управлінське управління).

Таким чином, післявоєнне відновлення України є не лише викликом, а й унікальним шансом для реалізації комплексної трансформації економіки. Для цього потрібне чітке стратегічне бачення, координація зусиль держави, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Тільки за умови переходу до моделі інклюзивного, інноваційного та сталого розвитку Україна зможе не лише відновитися, а й посісти достойне місце в європейському економічному просторі, забезпечуючи добробут своїх громадян та зміцнюючи економічну безпеку у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Бородіна О. А., Ляшенко В. І. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації для України. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1. С. 121–134. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).121-134](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).121-134)
2. Вовк О. М., Ковальчук А. М., Сафонік Н. П. Проектування векторів відновлення інфраструктури вантажних перевезень. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Економіка»*. 2023. № 7(21). С. 219–232. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-7\(21\)-219-232](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-7(21)-219-232)
3. Войтович Л. М., Федик М. В. Стратегія повоєнного відновлення економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-112>
4. Дука А. П., Старченко Г. В. Світовий досвід повоєнного відновлення економіки: уроки для України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-03-06>
5. Ємець В. В. Економічний розвиток у повоєнний період в Україні: загальні аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 7–8. С. 51–56. DOI: [10.32702/2306-6814.2022.7-8.51](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.7-8.51)
6. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на листопад 2024 року / Київська школа економіки. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf
7. Зелене повоєнне відновлення України: візія та моделі. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/08/green_recovery.pdf
8. Кравець І. Суспільний добробут: повоєнне відновлення України. *Modeling the development of the economic systems*. 2025. № 1. С. 20–25. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2025-15-3>
9. Оновлена оцінка потреб України на відновлення та відбудову / Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення RDNA4. Лютий 2022 – грудень 2024 URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>
10. Орел Ю. Л., Прочан А. О., Нестеренко О. П. Перспективи післявоєнного відновлення економіки України: реалії сьогодення. *Академічні візії*. 2024. Випуск 31. С. 1–13. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11096562>
11. Охріменко О. О., Попов Р. О. Повоєнна відбудова України: потенціал та стратегія перетворень. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-7>

12. Сафонік Н. П. Політика щодо розвитку сталого фінансування в умовах сучасних трансформацій. Фінансові інструменти сталого розвитку економіки : матер. 6-ої міжнар. наук.-практ. конференції (Чернівці, 18 квітня 2024 р.). Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. С. 63–66.
13. Смерічевський С., Райчева Л., Михальченко О. Проблеми і перспективи модернізації транспортно-логістичного комплексу національної економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-76>
14. Штефан Н. М., Парфенкова А. С., Єтчий А. М. Трансформація національної моделі післявоєнного відновлення України відповідно до європейської зеленої концепції. *Економічний вісник*. 2023. № 2. С. 85–92. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdud/82.085>

References:

1. Borodina O. A. & Lyashenko V. I. (2022). Povoienne vidnovlennia ekonomiky: svitovy dosvid ta sproba yoho adaptatsii dlia Ukrainy [Post-War Economic Recovery: World Experience and Attempt to Adapt it for Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (42), 121–134. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).121-134](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).121-134)
2. Vovk O.M., Kovalchuk A.M. & Safonik N.P. (2023). Proiektuvannia vektoriv vidnovlennia infrastruktury vantazhnykh perevezhen [Designing vectors for the restoration of freight transportation infrastructure]. *Scientific innovations and advanced technologies*, (7(21)), 219–232. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-7\(21\)-219-232](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-7(21)-219-232)
3. Voitovych L. M. & Fedyk M. V. (2024). Stratehiia povoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy v umovakh yevrointehratsii [POST-war economic recovery strategy of Ukraine in the context of european integration]. *Economy and Society*, (65). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-112>
4. Duka A. P. & Starchenko H. V. (2022). Svitovy dosvid povoiennoho vidnovlennia ekonomiky: uroky dlia Ukrainy [World experience of post-war economic recovery: lessons for Ukraine]. *Problems of modern transformations. Series: economics and management*, (6). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-03-06>
5. Yemets V. V. (2022). Ekonomichniy rozvytok u povoiennyi period v Ukraini: zahalni aspekty [economic development in the post-war period in Ukraine: general aspects]. *Investment: Practice and Experience*, (7–8), 51–56. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.7 – 8.51>
6. Zvit pro priami zbytky infrastruktury vid ruinuван vnaslidok viiskovoi ahresii rosii proty Ukrainy stanom na lystopad 2024 roku [Report on direct damage to infrastructure from destruction due to military aggression of Russia against Ukraine as of November 2024]. Kyiv School of Economics. Available at: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf
7. Zelene povoienne vidnovlennia Ukrainy: vizii ta modeli [Green post-war recovery of Ukraine: vision and models]. Available at: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/08/green_recovery.pdf
8. Kravets I. (2025). Suspilnyi dobrobut: povoienne vidnovlennia Ukrainy [public welfare: post-war reconstruction of Ukraine]. *Modeling the development of the economic systems*, (1), 20–25. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2025-15-3>
9. Onovlena otsinka potreb Ukrainy na vidnovlennia ta vidbudovu / Shvydka otsinka zavdanoi shkody ta potreb na vidnovlennia RDNA4. Liutyi 2022 – hruden 2024 [9. Updated Assessment of Ukraine's Recovery and Reconstruction Needs / Rapid Assessment of Damage and Reconstruction Needs RDNA4. February 2022 – December 2024]. Available at: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>
10. Orel Yu. L., Prochan A. O. & Nesterenko O. P. (2024). Perspektyvy pisliavoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy: realii sohodennia [Post-war reconstruction of the economy of Ukraine: tasks and challenges]. *Academic visions*, (31). 1–13. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11096562>
11. Okhrimenko O.O. & Popov R.O. (2022). Povoienna vidbudova Ukrainy: potentsial ta stratehiia peretvoren [post-war reconstruction Ukraine: potential and strategy of transformation]. *Economy and Society*, (45). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-7>
12. Safonik N.P. (2024) Polityka shchodo rozvytku staloho finansuvannia v umovakh suchasnykh transformatsii [Policy on the development of sustainable financing in the context of modern transformations]. *Financial instruments for sustainable economic development: materials of the 6th international scientific and practical conference (Chernivtsi, April 18, 2024)*. Chernivtsi: Chernivtsi National University named after Yu. Fedkovych, 63–66.
13. Smerichevskyi S., Raicheva L. & Mykhalchenko O. (2022). Problemy i perspektyvy modernizatsii transportnoho kompleksu natsionalnoi ekonomiky [Problems and prospects of modernization of the transport complex of the national economy]. *Economy and Society*, (38). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-76>
14. Shtefan N. M., Parfenkova A. S. & Yetchii A. M. (2023). Transformatsiia natsionalnoi modeli pisliavoiennoho vidnovlennia Ukrainy vidpovidno do yevropeiskoi zelenoi kontseptsii [Transformation of the national model of post-war reconstruction of Ukraine according to the European green concept]. *Economic bulletin of Dnipro University of Technology*, (2), 85–92. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdud/82.085>